

O terminološkem slovarju in njegovi izdelavi z vidika terminografske ravnine

Borislava Košmrlj – Levačič

IZVLEČEK: V prvem delu prispevka O terminološkem slovarju in njegovi izdelavi sta bili prikazani strokovna in jezikovna ravnina, v tem delu pa bo predstavljena še tretja, tj. terminografska ravnina. Šele obravnavo na vseh treh ravninah omogoča sestavljalcem slovarja, da zajamejo termine celovito in sistematično, in sicer z upoštevanjem strukturiranosti pojmovnega sistema določene stroke, jezikovnih značilnosti in posebnosti njene terminologije ter ob upoštevanju terminografskih načel. Predstavljene so mikro- in makrostrukturne prvine v normativnem razlagalnem terminološkem slovarju s tujejezičnimi ustrezniki, pa tudi načela, metodologija in problemi, s katerimi se pri svojem delu srečujejo sestavljalci slovarja, ter izkušnje, pridobljene ob nastajajočem Botaničnem terminološkem slovarju, Geografskem terminološkem slovarju in deloma tudi ob nastajajočem Terminološkem slovarju urejanja prostora.

ABSTRACT: In Part One of the paper On the Terminological Dictionary and its preparation, the professional and language levels were described and in this part, Part Three, i.e. the terminographical level, is presented. Only a discussion at all the three levels enables the authors of the dictionary to include the terms thoroughly and systematically, namely by taking into account the structure of the notional system of a certain profession, the language characteristics and special features of its terminology, and terminographical principles. This paper presents micro- and macrostructural elements in the normative explanatory terminological dictionary with their foreign-language equivalents, and also the principles, the methodology and the problems encountered by the authors of the dictionary during the course of their work, and the experience obtained while preparing the Botanical Terminological Dictionary and to a part the Spatial Planning Terminological Dictionary.

Izdelavo terminološkega slovarja razumem kot celoto, sestavljeno iz strokovne, jezikovne in terminografske ravnine, pri čemer strokovno ravnino sestavlja **pojmovni**

IZVLEČEK: V prvem delu prispevka O terminološkem slovarju in njegovi izdelavi sta bili prikazani strokovna in jezikovna ravnina, v tem delu pa bo predstavljena še tretja, tj. terminografska ravnina. Šele obravnavo na vseh treh ravninah omogoča sestavljalcem slovarja, da zajamejo termine celovito in sistematično, in sicer z upoštevanjem strukturiranosti pojmovnega sistema določene stroke, jezikovnih značilnosti in posebnosti njene terminologije ter ob upoštevanju terminografskih načel. Predstavljene so mikro- in makrostrukturne prvine v normativnem razlagalnem terminološkem slovarju s tujejezičnimi ustrezniki, pa tudi načela, metodologija in problemi, s katerimi se pri svojem delu srečujejo sestavljalci slovarja, ter izkušnje, pridobljene ob nastajajočem Botaničnem terminološkem slovarju, Geografskem terminološkem slovarju in deloma tudi ob nastajajočem Terminološkem slovarju urejanja prostora.

sistem stroke, ki ga tvori odprto število **tematskih polj**, katerih temeljna sestavina so **pojmi**; v jezikovno ravnino se kot temeljni prvini uvrščata **termin** in njegov **pomen**, ki ponazarjata pojem, termini skupaj s pomeni sestavljajo odprto število **terminoloških pomenskih skupin**, vse skupine skupaj pa gradijo **terminološki sistem stroke**; na terminografski ravnini dobi termin vlogo **iztočnice**, pomen pa je zajet v **razlagi** ali definiciji, iztočnica in razlaga kot temeljni sestavini **slovarskega sestavka** skupaj z ostalimi sestavinami tvorita **mikrostrukturo slovarja**,¹ celota vseh slovarskih sestavkov pa z **makrostrukturo**² zaokrožuje slovarsko besedilo v **terminološki slovar**. (Prim. delno shemo na naslednji strani.)

Mikrostruktura slovarja

Zgradba slovarskega sestavka

V normativnem razlagalnem terminološkem slovarju s tujejezičnimi ustrezniki je vsak termin prikazan v samostojnem slovarskem sestavku, ki je zgrajen iz iztočničnega dela, namenjenega prikazu jezikovnega znaka za določen pojem, in razlagalnega dela, v katerem je zgoščeno ubesedena vsebina obravnavanega pojma. Ker je razlagalni del zamejen s pomenskim obsegom razlaganega termina, v razlagi ni pojasnil o drugih, pomensko bližnjih terminih,³ zato lahko med obema deloma postavimo enačaj, kar pomeni, da bi lahko določen termin v kakem besedilu nadomestili kar z njegovo razlago. Sestavek ima največkrat tudi dodatni del, v katerem so navedeni razmerni izrazi, tj. sopomenke, podpomenke in raznopomenke, pa tudi tujejezični ustrezniki.

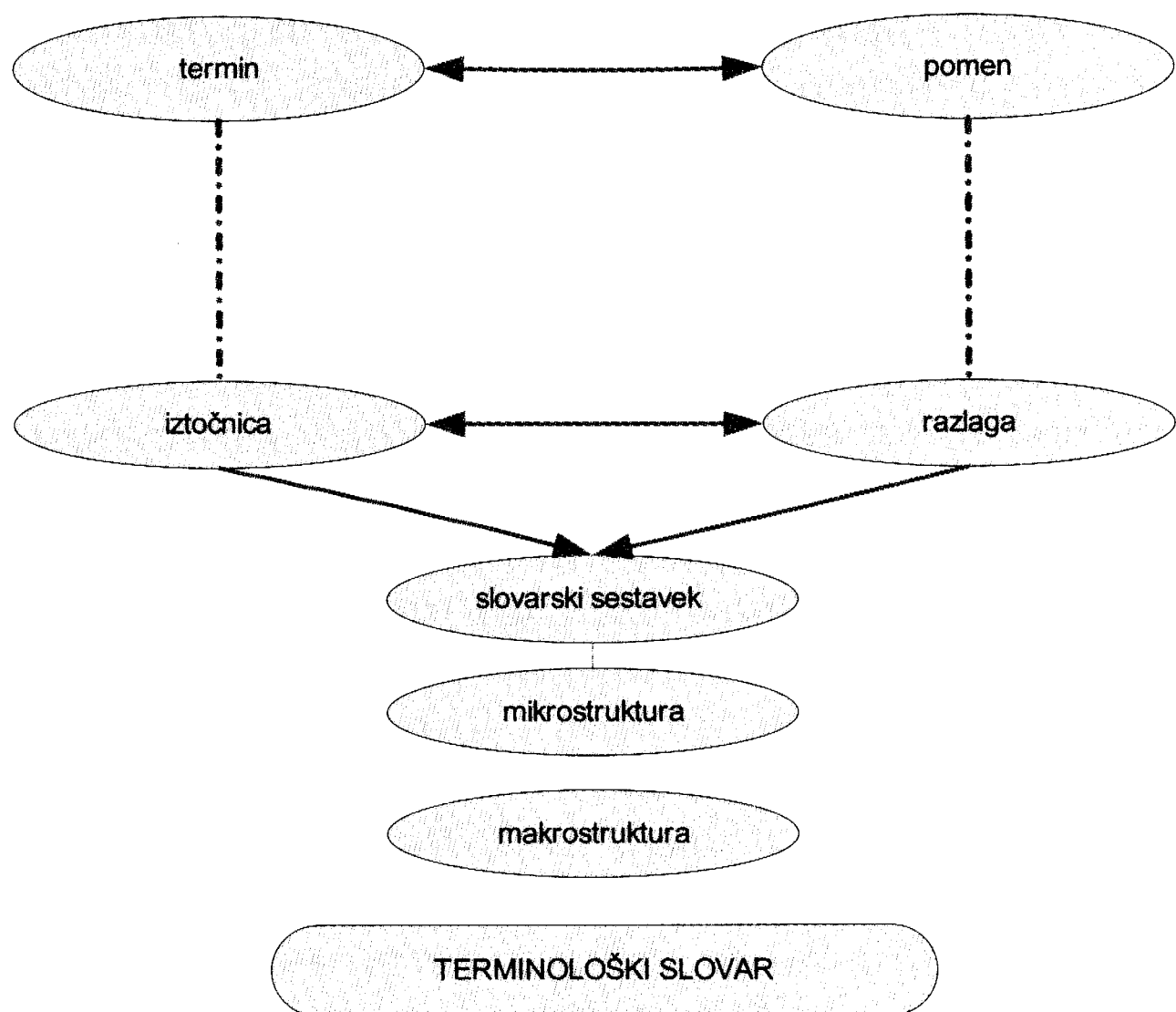
Iztočnični del slovarskega sestavka

Iztočnična stran je zgrajena skoraj enako pri polnih slovarskih sestavkih kakor tudi pri kazalkah oz. vodilkah. Prinaša relevantne jezikovne podatke o terminu. S kazalkami so prikazani neprednostni termini, pri katerih puščica usmerja uporabnika k prednostni iztočnici. Ker je v slovarju upoštevano izrazje več strok, so kazalke praviloma opremljene tudi s strokovnim označevalnikom, ki je sicer pri polnih slovarskih sestavkih sestavina razlagalnega dela. Pisne dvojnice so prikazane z vodilkami, v katerih stoji za oznako **gl.** prednostna oblika dvojnice. Vsi upoštevani

¹ Mikrostruktura predstavlja tipično zgradbo slovarskih sestavkov, se pravi, določa, katere prvine bodo prikazane v sestavkih, v kakšnem zaporedju in kako. Upoštevana je v zasnovi slovarja. Med drugim mora prikazati tudi posebnosti, po katerih se terminologija določene stroke razlikuje od terminologije drugih strok.

² Slovarska makrostruktura določa, kako se posamezne slovarske sestavine družijo v slovar. Med najpomembnejšimi je način razvrščanja iztočnic, ki je lahko abecedni ali sistemski (tematski).

³ Razlagalni del, ki vključuje tudi druge sorodne termine in zunajjezikovne podatke o izrazu, navedenem v iztočnici, npr. o času, okoliščinah, v katerih je izraz nastal, o morebitnih preimenovanjih ali o spremembah pomena, je značilen za leksikone in enciklopedije.

neprednostni termini so navedeni pri prednostnem terminu kot sopomenke, dvojnice pa kot dvojnične oblike v zaglavju prednostnega termina.

savána s trnátim grmíčovjem -e -- -- -- ž biogeogr. *savana*, ki je zaradi dolge suhe dobe porasla s travami v nestrnjeni ruši in z redkim trnatim grmovjem
S: trnata savána **PRIM.:** drevésna savána, gózdna savána, trávnata

Delna shema s prvinami jezikovne in terminografske ravnine

savána

trnata savána -e -e ž biogeogr. → savána s trnátim grmíčovjem

ljáno -a in **llano** -a [ljáno] m (šp.) **1.** biogeogr. *brezdrevesna visokotravnata savana*, preprežena z galerijskimi gozdovi, značilna za ravnice v porečju Orinoka v Južni Ameriki

2. biogeogr. *brezdrevesna savana v tropskem in subtropskem pasu*

llano -a [ljáno] m biogeogr. gl. ljáno

Navedeni zgledi so povzeti po Geografskem terminološkem slovarju.

Izbor terminov

Ker na izbor terminov, ki bodo vključeni v slovar, bistveno vpliva odločitev o tem, komu bo terminološki slovar namenjen, se morajo sodelujoči dogovoriti, ali bo namenjen ožjemu krogu strokovnjakov specialistov ali predvsem nestrokovnjakom oz. je izbor terminov mogoče uravnotežiti tako, da je slovar hkrati zanimiv za širok krog uporabnikov (Cabré 1998). Pomembno je tudi, ali bo slovar namenjen popisu vsega izrazja, ki se uporablja v stroki, torej tudi pisnih in sopomenskih različic, ali

pa bi želeli v njem prikazati sistematiziran, na pojmovnem sistemu temelječ, strokovno in jezikovno preverjen izbor terminov, ki jih najdemo v temeljnih domačih strokovnih virih, primarnih in sekundarnih, pri čemer je treba zaradi tujejezičnih ustreznikov, morebitnih tematskih belih lis in sledenja novim spoznanjem upoštevati tudi pomembne tuje vire.

Botanični terminološki slovar (dalje BTS) je začel nastajati na pobudo strokovnjakov, ki so se zavedali njegove potrebnosti. Želeli so zbrati, pregledati, sistematizirati izrazje svoje stroke in ga v sodelovanju s članom Sekcije za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša (dalje Sekcija) terminografsko obdelati. Tako bo slovar namenjen zlasti strokovnjakom in študentom; prinašal naj bi strokovno in jezikovno prečiščeno terminologijo, kar pomeni, da naj bi izkazoval pomensko nedvoumno opredeljene pojme in ustrezna poimenovanja zanje, pri tem pa naj bi usmerjal rabo, še zlasti v primerih, ko obstaja za isti pojem več izrazov.

Za vključevanje terminov v slovar je pomemben tudi logično-ontološki vidik, se pravi, ali se termin nanaša na določen člen pojmovnega sistema, medtem ko je jezikovni vidik besedne družine zanemarjen. Znak, po katerem je mogoče termine razlikovati glede na oba vidika, je tip razlage, saj je po slovarskih načelih treba termine iz prve skupine pojasniti s polnopomensko terminološko razlago (**botanika veda, ki proučuje ...**), medtem ko lahko marsikateri pomensko prozorni termin iz druge skupine pojasnimo s sklicevalno razlago (**botanik strokovnjak za botaniko**). Ker slovar nastaja v sodelovanju s strokovnjaki, je obstoječe, še ne povsem ustaljene termine mogoče besedotvorno uskladiti z drugimi termini znotraj istega tematskega polja. To velja tudi za morebitne pojmovne in/ali poimenovalne praznine, za katere naj bi slovar predlagal ustrezne rešitve (Cabre 1998, 205–213).⁴

Določanje slovarske oblike termina

Sestavljavci slovarjev navadno najprej pripravijo geslovník, tj. seznam terminov, ki bodo prikazani v slovarju, a s tem delo z oblikovanjem iztočnic še ni končano. Upoštevati je namreč treba dejstvo, da se v strokovni literaturi termini pogosto pojavljajo tudi v variantnih oblikah, ne glede na to, da sta sicer dvojničnost in sopomenskost v strokovni komunikaciji moteči in hkrati sistemsko nefunkcionalni (Vidovič 2005, 211–212, Felber 1984). Tako najdemo v virih pisne dvojnice, kot so: **zonalna tla : conalna tla, hlamidospora : klamidospora**, ali izvorno in podomačeno pisane prevzete termine, npr.: **meiospora : mejospora, llano : ljano, gytja : jitja**. Pogoste so sopomenske dvojice terminov, ki se razlikujejo po variantni morfemski zgradbi, npr. **vazicentrična traheida : vazocentrična traheida, telemorf : teleomorf, detoksifikacija : detoksikacija, paraklimatogena združba : paraklimaksna združba, intersticialna voda : intersticijska voda, protoplazmatska diferenciacija : protoplazemska diferenciacija, fotosintetska barvila : fotosintezna barvila, genotipična prilagoditev : genotipska prilagoditev, vikariant : vikarist**.

To za sestavljavce slovarja pomeni, da se morajo razen s pravopisno manj

⁴ Najpogosteje gre za spoznanja raziskovalcev v drugih okoljih, ki v domači literaturi še niso bila obravnavana.

primernimi ali neustreznimi oblikami terminov (braunizacija, intersticielna voda, A horizont) ukvarjati tudi z vprašanjem, ali bodo upoštevali vse dvojnične oblike oziroma v katerih primerih bodo v slovar vključili le eno, vedno pa morajo določiti prednostno obliko. Zato je treba v teh primerih preveriti rabo in se nato odločiti, kako bo pojem predstavljen v slovarju. Npr.: v literaturi sicer za pomožno fotosintezno barvilo razen oblike **karoten** najdemo tudi zapis **karotin**, a smo v slovarju upoštevali le prvo obliko,⁵ ker je rabljena pogosteje. Analogno še **karotenoid**, ne pa **karotinoid** ter **betakaroten** in ne **betakarotin**. Ker je za ta različek karotena pogostejši zapis s črkovno sestavino grškega alfabeta, smo upoštevali tudi obliko **β-karoten**, nismo pa upoštevali zapisa narazen: **beta karoten**. Enako smo ravnali tudi z dvojnicami **alfakaroten**, **alfa karoten**, **α-karoten** oziroma **alfakarotin**, **alfa karotin**, **α-karotin**. Odločitev, da smo v slovar vključili zloženko s črkovno sestavino grškega alfabeta, nas je opomnila, da je treba načela za razvrščanje iztočnic – te si sledijo v abecednem zaporedju – dopolniti z rešitvami, ki veljajo za termine z nelatiničnimi ali drugimi, nečrkovnimi znaki (Košmrlj 2002). Tako smo vpeljali razvrščanje v več korakih, v prvem se iztočnica s posebnimi znaki uvrsti na mesto glede na abecedo po latiničnih sestavinah termina, če je, tako kot v obravnavanem primeru, teh izrazov več, se ti v drugem koraku razvrstijo z upoštevanjem prej zanemarjene sestavine. To pomeni, da smo kazalki **α-karoten** in **β-karoten** v zaporedju grškega alfabeta prikazali neposredno za iztočnico **karoten**, pri iztočnicah **alfakaroten** oziroma **betakaroten** pa smo ti obliki kot enakovredni navedli tudi v zaglavju.

karotén -a m nav. mn. **1.** cit. *barvila oranžne ali rumene barve, ki ...*

α-karoten -a [álfakarotén] m gl. álfakarotén

β-karoten -a [bétakarotén] m gl. bétakarotén

álfakarotén -a in **α-karoten** -a [álfakarotén] m cit. *pomožno fotosintezno in zaščitno barvilo ...*

bétakarotén -a in **β-karotén** -a [bétakarotén] m cit. *pomožno fotosintezno in zaščitno barvilo ...*

Za del mednarodnega znanstvenega izrazja sta značilni zlasti latinski končnici **-us** oziroma **-um/-ium**, ki se v angleščini in nemščini večinoma ohranjata, v slovenščini pa se ohranjata le v določenih primerih, npr.: **genus**, **humus**, **talus**, **sfagnetum**, **granum**, pri drugih se je namesto končnice **-ium** uveljavil končaj **-ij**,⁶ npr.: **herbarij**, **kambij**, **nodij**, **micelij**, **refugij**.⁷ Pri delu tovrstnih terminov raba omahuje med obema možnostma, tako da dobimo dvojnice z ohranjenima končnicama **-us**, **-um**

⁵ V Slovenskem medicinskem slovarju so upoštevali kot manj pogosto sopomenko tudi **karotin**, medtem ko oblik **alfakaroten** oz. **betakaroten** niso upoštevali. Obliki z grškima črkovnicama so uvrstili neposredno za iztočnico **karoten**.

⁶ Na podomačitev končnic pri poimenovanjih kemičnih prvin opozarja že M. Cigale v uvodu Znanstvene terminologije (1880, VI), ko pravi: »sem prvine s končnico **-ium** in **-um** po splošnem pravilu in ruskem primeru prikrajševal, ker se mi ta oblika ne zdi primerna za sklanjanje in nadaljnje izvajanje ter je preneukretno, n. pr. s *kaliumom*, *kaliumove spojine*, *aluminiumov okis* i. t.«

⁷ V elektronski zbirki Nova beseda Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša sicer najde-

oziroma brez, npr.: **askus** in **ask**, **annulus** in **anul**, **cirus** in **cir**, **septum** in **sept**, **flagelum** in **flagel**. VBTS smo v navedenih primerih sprejeli obe dvojnici in dali prednost podomačeni obliki.

Nadalje so tudi za botanično terminologijo značilne kratične dvojnice, tj. kratice in njihove razvezane oblike, kot so: **DNK** = **deoksiribonukleinska kislina**, **RPP** = **reduktivni pentozefosfatni cikel**, **LHC** = **svetlobni žetveni kompleks**.⁸ V teh primerih kot prednostno prikažemo razvezano obliko, neprednostno kratično pa kot kazalko. Razen teh se v stroki uporabljajo tudi zloženske s kratično sestavino v prvem delu, npr.: **A-horizont** oziroma z mešano črkovno in števnico sestavino: z **A₁-horizont**. Pri tovrstnih zloženkah lahko raba omahuje pri zapisu števnice sestavine, ki je pisana bodisi navadno ali pa je podpisana: **C3-rastlina** : **C₃-rastlina**. Posebnost je zloženska **ATP-aza**, tvorjena iz kratičnega prvega dela in s konfiksom **-aza** v drugem delu,⁹ ki bi jo lahko poimenovali kratično-konfiksna zloženska. (Stramljič 2004, 14, 38).

V besedilih so razen dvojničnih oblik precej pogosti sopomenski termini, ki so funkcionalno nepotrebni.¹⁰ Razlogi za njihov nastanek so različni. Sopomenski termini se lahko rabijo v primerih, ko postane kak termin zaradi novih spoznanj v stroki neustrezen, zaradi česar ga nadomesti drug termin, pri čemer se prvotno rabljeni termin lahko ohranja še različno dolgo. V terminološkem slovarju tovrstne termine upoštevamo s kazalkami, navadno opremljenimi s primernim označevalnikom, npr. po funkcionalnem vidiku neustr.(ezno), ter opozorimo na novo veljavno poimenovanje. V mikologiji je tak izraz **konidij**, ki je bil sistemsko nadomeščen s terminom **spora**, kar velja tudi za podredne zloženske z jedrno sestavino **-konidij**: **artrokonidij** → **artrospora** ipd. Včasih lahko postaneta termin ali njegova sestavina zaradi razvoja jezika stilno moteči, zato se začne v stroki uporabljati še jezikovno ustrenejša sopomenka, npr. ob terminu **kasni les** oziroma **rani les** sta se v stroki pojavili sopomenki z nevtralnima objedrnima sestavinama: **zgodnji les** in **pozni les**. Razlog za nastajanje sopomenk v terminologiji je tudi prevzemanje terminov iz drugih jezikov, ki jih lahko strokovnjaki različno podomačijo in s tem ustvarijo

mo zapis **herbarium**, a gre za angleško obliko termina: »... v iskalnik vpišemo botanical database, ali recimo, herbarium« (Revija Monitor, marec 2003).

⁸ Po mednarodno sprejetih načelih ima kratica le eno obliko, ki se pri prevzemanju ne podomačuje. Podomači se le njena razvezana oblika: **LHC** = ang. light-harvesting complex.

⁹ S konfiksom **-aza** se poimenujejo encimi: **amilaza** ipd.

¹⁰ V strokovni literaturi sta **dvojničnost** in **sopomenskost** različno opredeljeni: npr. »sopomensk(e) par(e) zaradi (besedilne) nefunkcionalnosti ustrejnejše imenujemo **dvojničnost (dubletnost)**« (Vidovič 2005, 212); po drugi strani pa v širšem pomenu lahko za sinonimijo štejemo med drugim tudi razmerja med designatom in njegovo razlago, med ustreznikoma v dveh različnih jezikih, v ožjem pomenu pa razmerje med kratično, okrajšano obliko termina in razvezano obliko, med znanstvenim in splošnim poimenovanjem oziroma med pisnimi različicami termina (Cabré 1998, 109–111). V terminološkem slovarju upoštevamo tudi v leksikologiji veljavno načelo, po katerem uvrščamo med dvojnice zlasti pisne in skladenjske različice termina – te prikažemo v zaglavju –, medtem ko štejemo besedotvorne različice z variantnimi obrazilnimi, korenskimi morfemi za sopomenke – prikažemo jih kot razmerne izraze za razlago.

množico konkurenčnih, še neustaljenih oblik. Npr. za angl. **biodiversity** najdemo podomačitve: **biodiverzитета, biotska diverzитета, diverzитета življenjskih oblik, diverzитета organizmov, biološka raznovrstnost, biotska raznovrstnost, biotična pestrost**. V BTS smo ta nabor skrčili, saj smo upoštevali le termina **biodiverzитета** in **biotska raznovrstnost**. S tem smo upoštevali za terminologijo značilno lastnost, namreč da se v botaniki (kakor tudi drugih vedah) ob prevzetem terminu pogosto uporablja tudi domače poimenovanje, ki je sicer v mnogih primerih kalkirano.¹¹ Tako nastaja tip sopomenskosti, ki bi jo lahko poimenovali terminološka vzporedna sopomenskost. Poznajo jo tudi drugi jeziki in je tudi v nemščini precej pogosta, redkejša je v angleščini,¹² zato v slovarju navajamo tudi sopomenske tujejezične ustreznike. Čeprav so v terminologiji določene stroke ob že uveljavljenem prevzetem terminu kalkirani termini sicer nepotrebni, so (če po svoji tvorbeni podstavi niso moteči) vendar koristni, saj olajšujejo razumevanje terminov, medtem ko poznavanje prevzetih mednarodnih terminov (pogosto gre za termine grško-latinskega izvora oziroma za sodobne latinizirane termine) omogoča prepoznavanje in razumevanje terminov v drugih jezikih, npr. **rastlinska združba : fitocenoza**.

slovensko:	prevzeto mednarodno:
listna ploskev	listna lamina
rastlinska združba	fitocenoza
biček	flagel
steljka	talus
vrsta	species
rod	genus
klobuk	pileus
trošnjak	karpofor
--	citologija

Preglednica terminoloških sopomenk v slovenščini

nemško:	mednarodno:	angleško:	mednarodno:
Blattfläche	Lamina	leaf blade	leaf lamina
Pflanzengesellschaft	Phytocoenose	community	phytocoenosis
Geißel	Flagellum	--	flagellum
Lager	Thallus	--	thallus
Art	Spezies	--	species
Gattung	--	--	genus

¹¹ V slovnici so npr. take dvojice **nominativ : imenovalnik, genitiv : rodilnik, dativ : dajalnik**.

¹² Zaradi zgodovinskega razvoja so na oblikovanje angleške leksike močno vplivali tudi romanski jeziki, natančneje normanska stara francoščina in latinščina, zaradi česar se v sodobni angleščini marsikateri mednarodni znanstveni termin deloma ali v celoti ne občuti kot tuja prvina, kar hkrati pomeni, da v teh primerih tvorjenje »domačih« terminov ni potrebno.

LEVAKOSLOVNI ZAVESTI 2006

nemško:	mednarodno:	angleško:	mednarodno:
Hut	--	cap	pileus
Fruchtkörper	--	fruit body	carpophore
Zellenlehre	Zytologie	--	cytology

Preglednica terminoloških sopomenk v nemščini in angleščini

V BTS bomo upoštevali tudi poimenovanja, ki jih določa mednarodni kodeks botanične nomenklature, npr. **nomen dubium**, **nomen nudum**, **nomen substitutum**. Ker se ta uporabljajo samo citatno in jih strokovnjaki ne sklanjajo, jih bomo prikazali kot nesklonljiva, domača (kalkirana) poimenovanja zanje: **dvomljivo ime**, **golo ime**, **nadomestno ime**, pa kot kazalke. V tej tematski skupini se za *ime*, ki se nanaša na nenormalno, iznakaženo obliko organizma ob latinskem izrazu **nomen monstrositatis** v literaturi pojavlja še oblika **nomen monstrositas**, ki ga nismo upoštevali. Ker za **nomen monstrositatis** nismo našli ustreznega domačega poimenovanja, smo zanj predlagali izraz **monstrumsko ime**. Podobna sta še termina **nomen genericum** in **nomen specificum**, ki ju bomo v BTS prikazali s kazalkama, saj sta prednostni domači obliki **rodovno ime** in **vrstno ime**.

nomen dubium -- -- [nómen dúbium] m neskl. po kodeksu botanične nomenklature *ime taksona, za katerega tipski material ne obstaja več in ga zaradi tega ni mogoče zanesljivo pripisati določenemu taksonu* S: dvomljivo ime

nomen genericum -- -- [nómen genêrikum] m neskl. → rodovno ime

Sopomenske dvojice nastajajo tudi zaradi poenobesedenja večbesednega termina, npr. **nitrofilna rastlina** : **nitrofit**, **endemična vrsta** : **endemit**, **inicialna celica** : **inicialka**.¹³ Poseben tip terminoloških sopomenskih dvojic sestavljajo večbesedni termini, pri katerih ima en člen izimensko motivirano objedno sestavino, medtem ko ima drugi člen stvarno tvorbeno podstavo, npr.: **Hillova reakcija** : **fotoliza vode**, **Melerjeva reakcija** : **psevdociklični elektronski transport**, **Mitchelova teorija** : **kemiosmotska teorija**. V teh primerih so prednostni stvarno motivirani termini. Redek pa je tip sopomenskih terminov, medponskih podrednih zloženek, pri katerih se križno zamenjata konfiks in drugi del zloženke s pomenom veda, in sicer **geo-** oziroma **ge-o-** (Stramljič 2005) + veda o rastlinah ter **fit-o-** + veda o pojavih na Zemljinem površju, tj. **geobotanika** : **fitogeografija**.

Med zloženkami in večbesednimi termini je pogosta skupina sopomenskih terminov, pri katerih je posamezni člen dvojice deloma ali v celoti tvorjen hibridno, tj. z mešanjem domačih in tujih morfemov ali (ob)jedrnih sestavin. Npr.: **mikromicete** : **mikroglive**, **mikrosom** : **mikrotelo**, **hemiparazit** : **polparazit**, **diecična rastlina** : **dvodomna rastlina**, **lihenizirane glive** : **lišajske glive**, **natezni les** : **tenzijski les**, **aksilarni meristem** : **zalistni meristem**, **listna lamina** : **listna ploskev**. Ob teh pa obstajajo tudi prevzeti sopomenski termini z raznojezičnimi morfemi, grškimi

¹³ V botaniki naštetih poenobesedenih oblik niso rabljene žargonsko.

in latinskimi: **mezokolpij : interkolpij, mikostaza : fungistaza, karioplazma : nukleoplazma.**

V BTS marsikatero sopomensko dvojico upoštevamo in jim določimo prednostno obliko, se pravi, da eno sopomenko prikažemo s polnim slovarskim sestavkom, drugo pa kot kazalko.¹⁴ Seveda je treba najprej ugotoviti, ali gre resnično za sopomensko dvojico, zato preverimo pomenski obseg obeh terminov, njuno pomensko prekrivnost, za sopomenki poskušamo ugotoviti pogostost rabe, sistemskost njunih izraznih oblik glede na druge izraze iz iste terminološke pomenske skupine. Strokovno in jezikovno primernejšo obliko nato prikažemo kot prednostno, pri čemer po preudarku dajemo prednost domači sopomenki, če je ta v stroki splošno uveljavljena. Npr. **species** → **vrsta**, **stresor** → **stresni dejavnik**.

Pri določanju slovarske oblike se med drugim srečujemo tudi z jezikovno neustreznimi termini, za katere v stroki ne obstaja sopomenski izraz. Tak je npr. kalkirani termin **svetlobni žetveni kompleks** po ang. **light-harvesting complex**, pa tudi izraz **Kranz anatomija**, povzet po nem. **Kranz anatomie**, ki se v angl. piše sicer narazen, vendar z ohranjeno veliko začetnico: **Kranz anatomy**. V tem primeru bi bilo smiselno poiskati ustrežnejše poimenovanje. S terminom je namreč poimenovana posebna anatomsko zgradba žile, ki poteka v obliki venca, to pa pomeni, da se jedrni del termina ne naša na anatomijo kot vedo. Še bolj nesmiselno je ohranjanje citatno prevzete oblike K/kranz v objedrni sestavini, saj ta nemški leksem slovenimo kot venec. Pa vendar, narediti primerno poimenovanje za določen pojem ali ga najti za prevzeti termin, je marsikdaj težavno opravilo, ne glede na jezik, saj se s podobnimi problemi srečujejo tudi strokovnjaki v drugih jezikovnih okoljih. Poveden je primer poimenovanja za *delovno področje »krajino gradnje«*, pri katerem se uporabljajo *rastline, njihovi deli, npr. za varovanje brežin, pobočij*. Gre za pojem, ki bo prikazan v Terminološkem slovarju urejanja prostora. Zanj se v nemščini uporabljajo izrazi: **Grünverbauung, Ingenieurbiologie, Lebendbau**, v angleščini **biological engineering, landscape engineering**, v slovenščini pa **inženirska biologija**. Med navedenimi izrazi je po moje ustrezno poimenovanje **landscape engineering**, ki bi mu v slovenščini ustrezal prevod **krajinsko inženirstvo** ali pa morda **sonaravno inženirstvo**.

Zaglavje

V zaglavju so v stalnem zaporedju navedeni relevantni jezikovni podatki o terminu,¹⁵ kar pomeni, da se navede le nevtralna, najbolj običajna oblika, ne pa tudi druge, v splošnem (knjižnem) jeziku obstoječe pisne, naglasne, paradigmatske dvojnice, npr. *gòzd* tudi *gózd* ipd. V slovarju se upoštevajo le dvojnice, ki so značilne za rabo v stroki oz. so pomembne s terminološkega ali terminografskega stališča, npr. *ljano* in *llano*. Slovar prinaša podatek o jakostnem naglasu, s katerim je večinoma opremljena že iztočnica. Ta ostaja neonaglašena v primeru, ko iz njenega zapisa ni mogoče nedvoumno razbrati, kako se izgovarja. Sledi navedba

¹⁴ V slovarju sopomenske enakovrednosti ne izkazujemo, ker dejansko enakovrednih sopomenskih terminov skorajda ni, npr. **tros : spora**.

¹⁵ Kot iztočnice so enakovredno izkazani enobesedni termini kot tudi večbesedni.

končnice/končaja neprve slovarske oblike. Ker so v slovarju praviloma prikazane le samostalniške iztočnice eno- ali večbesednih terminov, gre za rodilniško obliko. Zaglavje največkrat zaključí besednovrstni podatek oziroma simbol za slovnično kategorijo spola in po potrebi tudi števila (mn., nav. mn.). Sledijo morebitne pisne dvojnice, ki so lahko opremljene tudi z onaglašnim zapisom izgovora. Pri izvorno pisanih prevzetih izrazih je praviloma naveden tudi jezik. Termine z imensko motivirano sestavino, pisano z veliko začetnico, prikazujemo tudi z dvojnico z malo začetnico in to ne glede na dejstvo, da v stroki večinoma niso izpričane. Pri kratičnih iztočnicah je razen tega navedena še razvezana oblika, pri čemer je lahko tujejezična razvezava tudi prevedena.

jítja -e in **gyttja** -e [jítja] tudi **gítja** -e ž (šved.) pedogeogr. *s hranili bogata šota, nastala zlasti iz odmrlih delov rastlin in živali, nakopičenih v stoječi vodi*

Mercalli-Cancani-Siebergova potrésna léstvica -e -e -e [merkáli kankáni zíbergova] in **mercalli-cancani-siebergova potrésna léstvica** -e -e -e ž geomorf. *12-stopenjska lestvica za prikaz potresne intenzitete, ki upošteva učinke potresa na objektih, v pokrajini in občutke ljudi ob potresu* **S:** MCS-potrésna léstvica, Mercallijeva potrésna léstvica **PRIM.:** evrópska potrésna léstvica, Medvedev-Sponheuer-Kárnikova potrésna léstvica, Richterjeva potrésna léstvica

pH pH-ja [pehá] m (lat. *potentia hydrogenii potenca vodikovih ionov*) krajšava pedogeogr. *enota za merjenje reakcije prsti, ki se izraža kot negativni logaritem koncentracije aktivnosti vodikovih ionov*

Zgledi so povzeti po Geografskem terminološkem slovarju.

Čeprav je jakostni naglas v slovenščini sistemsko predvidljiv in so nam hkrati na voljo ustrezni jeziko(slo)vni in drugi viri, se pri onaglaševanju sicer manjšega dela v slovar vključenih terminov srečujemo tudi s problemi. Tako smo npr. morali za geografska termina **izoseista** in **izoseizma** opraviti anketo. Ugotovili smo, da del strokovnjakov izraza onaglašuje kot **izosêista** in **izosêizma**, drugi pa kot **izoseísta** in **izoseízma** oz. nekateri celo vsakega drugače. V slovarju smo upoštevali le izgovor z naglašnim i-jem, saj gre za termina iz terminološke pomenske skupine *črta na zemljevidu, ki povezuje točke enake številčne vrednosti določenega pojava, procesa, količine* (GTS), kot so še **izobára**, **izohalína**, **izohípsa**.

Razlagalni del slovarskega sestavka

Razlagalni del uvaja strokovni označevalnik, ki razlagani termin uvršča na ustrezno strokovno področje ali ožje podpodročje. Celota vseh v slovarju navedenih strokovnih označevalnikov hkrati kaže na notranjo razčlenjenost v naslovu slovarja navedene stroke in na njeno povezanost z drugimi sorodnimi strokami. Namreč, nobena, sicer samostojna stroka dejansko ni izolirana, pač pa se po predmetnosti, ki jo raziskuje, spoznanjih, metodologiji in izrazju v določenem delu navezuje na druge sorodne stroke. Zato je treba v začetni fazi dela najprej določiti, katere stroke in področja bo obsegal posamezni slovar. Tako je v nastajajoči BTS ob temeljnem

botaničnem izrazju, ki tradicionalno razen rastlin, tj. alg, mahov, praproti in semenk, upošteva tudi glive in lišaje (v simbiozi živeče alge in glive), hkrati vključeno še fitocenološko (vidik rastlinske združbe), ekološko (vidik okolja in medsebojnih vplivov), biogeografsko (vidik razširjenosti na Zemlji) in drugo izrazje, termini pa so glede na posamezna ožja podpodročja razčlenjeni še na citologijo (celica), histologijo (tkiva), organografijo (organi), morfologijo (zunanja zgradba), fiziologijo (življenjski procesi), razmnoževanje, deloma pa so termini upoštevani tudi z vidika genetike in biotehnologije.

Razlaga

Oblikovanje razlag je gotovo najzahtevnejši del pri sestavljanju slehernega slovarja. Ker se ti razlikujejo po tipu, obsegu, namenu, je razumljivo, da razlag ne moremo preprosto »prepisovati« iz drugih virov, slovarjev, strokovne literature. Če namreč želimo sestaviti slovar, ki naj bi bil zgrajen celovito, sistematično in konsistentno, morajo biti tudi razlage medsebojno usklajene in uravnotežene, narejene posebej za nastajajoči slovar ali vsaj ustrezno prirejene, prilagojene. Termini/pojmi so namreč večinoma tako kompleksni, da jih je mogoče pojasniti z več vidikov (z vidika multidimenzionalnosti), z navajanjem različnih pomenskih sestavin, z različno natančnostjo; zato doživi prvotni predlog razlage, ki ga pripravi posamezen strokovnjak, med redakcijo v komisiji številne spremembe, popravke, dopolnitve, vsebinske in tehnične uskladitve, dokler člani komisije razlage dokončno ne potrdijo.

Razlage so dvodelne, saj imajo uvrščevalni in pojasnjevalni del. Kot uvrščevalni razlagalni termin (URT)¹⁶ ali leksem nastopa termin ali leksem, pomensko širši od razlaganega termina, ki je hierarhično nadpomenski, pri čemer gre navadno za neposredno nadpomenko, lahko tudi nadpomenko višjega reda. Npr. **rastlina** *organizem, ki ...* < **vodna rastlina**¹⁷ *rastlina, ki ...* < **potopljena vodna rastlina** *vodna rastlina, ki ...*

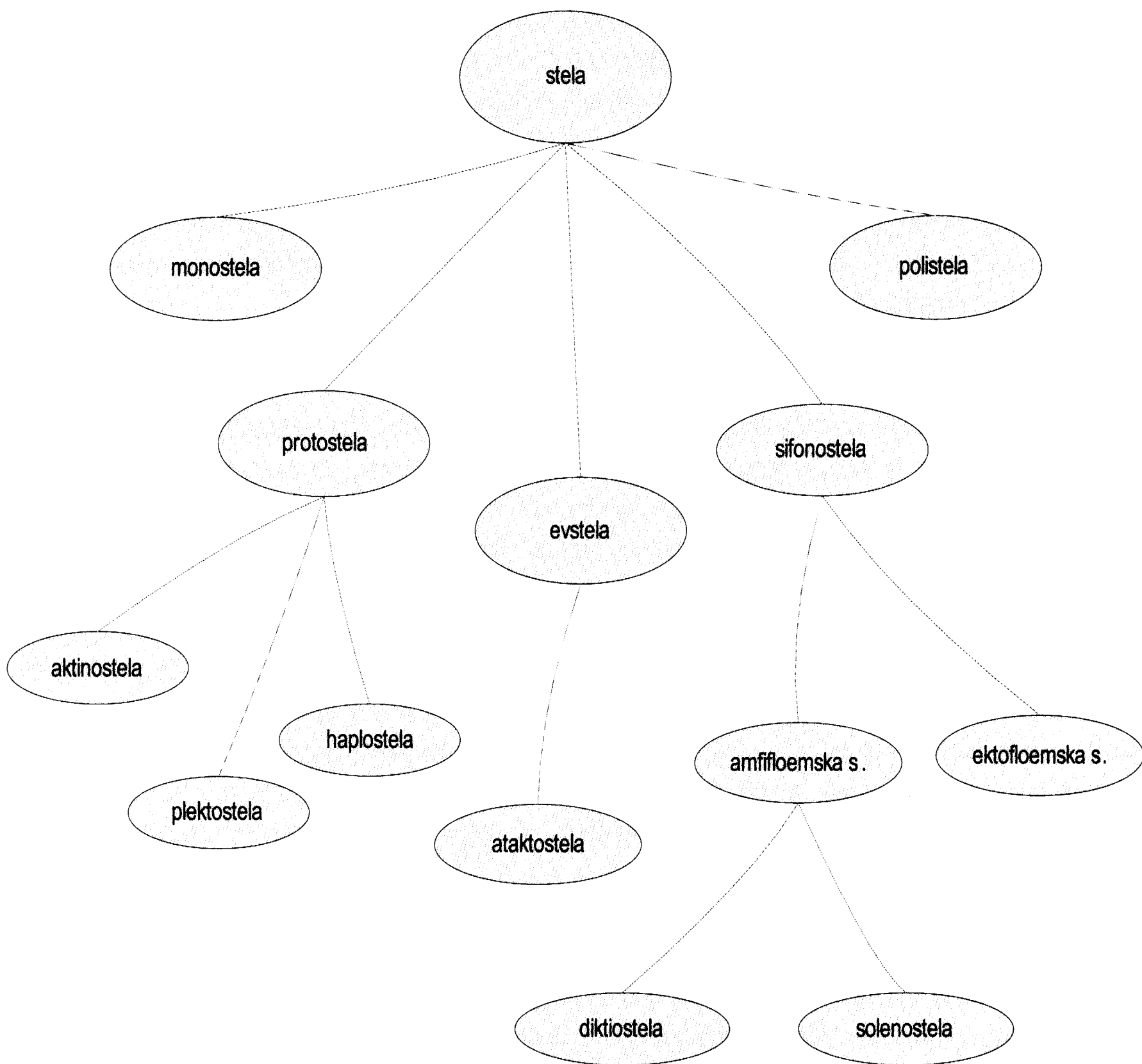
Želena slovaropisna lastnost je, da se v razlagah uporabljajo izrazi, ki jih uporabnik pozna, kar velja tudi za uvrščevalne razlagalne termine. Tako lahko pri manj znanih terminih iz iste tematske skupine – kot je npr. tematska skupina z nadpomenko **stela**, prikazana na naslednji strani – pri pojasnjevanju podpomensk različnega reda: **stela** < **sifonostela** < **amfifloemska sifonostela** < **diktiostela**, ravnamo:

a) tako, da pri vseh podpomenkah ne glede na stopnjo podpomenskosti navedemo isti, splošno znani termin:

Termin:	stela	sifonostela	amfifl. s.	diktiostela
URT	sistem žil	sistem žil	sistem žil	sistem žil

¹⁶ Gre za analogijo po uvrščevalna razlagalna prvina (URP) (Vidovič 2000).

¹⁷ S puščico je označeno hierarhično razmerje med podpomenko in njeno nadpomenko.

Shema tematske skupine z nadpomenko stela

b) pri podpomenskem terminu prvega reda lahko navedemo neposredno nadpomenko, ki jo ponovimo tudi pri ostalih, hierarhično nižjih terminih:

Termin:	stela	sifonostela	amfifl. s.	diktiostela
URT	sistem žil	stela	stela	stela

c) dosledno upoštevamo le neposredno nadpomenko:

Termin:	stela	sifonostela	amfifl. s.	diktiostela
URT	sistem žil	stela	sifonostela	amfifl. s.

V terminološkem slovarju sta v rabi predvsem tipa c) in b), medtem ko tip a) s pomensko preširoko nadpomenko ni zaželen. Za razlaganje po tipu c) je koristno, če se najprej naredi pregledna shema tematskega polja, iz katerega so razmerja jasno razvidna. Pojasnjevanje z vsakokratnim nadpomenskim uvrščevalnim terminom sestavljalcem omogoča, da v pojasnjevalnem delu razlage navedejo le bistvene

lastnosti, po katerih se razlagani termin razlikuje od nadpomenke in morebitnih raznopomenk, medtem ko je treba pri tipu b) ob uvrščevalni nadpomenki višjega reda razlago razširiti s pomenskimi sestavinami vmesnih nadpomenskih terminov.

Razlage lahko glede na njihov pojasnjevalni del razčlenimo na *polnopomenske* in *sklicevalne*, na *splošne*, *terminološke* in *enciklopedične*, na *intenzijske* in *ekstenzijske*. V terminološkem slovarju so razlage praviloma polnopomenske, to se pravi, da so v njih razčlenjene vse za pojasnitev razlaganega termina najpomembnejše pomenske sestavine, medtem ko so te v sklicevalnih razlagah nadomeščene s pomensko podstavo razlaganega termina. Npr. **botanika veda**, ki proučuje rastline, njihovo zgradbo ... : veda o rastlinah. Členitev na splošne, terminološke in enciklopedične razlage v bistvu presega terminografski vidik, saj naj bi *splošne razlage* – torej take, v katerih so termini pojasnjeni navadno manj natančno, brez navedbe vseh, s strokovnega vidika najpomembnejših pomenskih sestavin oziroma je lahko izbor le-teh prilagojen znanju uporabnikov, pri čemer so manj znani termini pogosto nadomeščeni z bolj znanimi, četudi pomensko manj preciznimi izrazi –, imeli predvsem splošni slovarji.¹⁸ V terminoloških slovarjih naj bi bile razlage *terminološke*, tj. sicer kratke, pa vendar strokovno dovolj popolne, tako da bi bil razlagani pojem/termin z uporabo ustreznih, v stroki prednostno rabljenih terminov, opredeljen natančno, jasno, enoumno. Tudi *enciklopedične razlage*, značilne za enciklopedije in leksikone, v terminološkem razlagalnem slovarju niso zaželeni, predvsem zaradi dejstva, da presegajo pomenski obseg pojasnjevanega pojma/termina, saj upoštevajo tudi zunajjezikovna dejstva, ki za razumevanje termina niso pomembna, hkrati se v njih navajajo tudi značilnosti drugih, pomensko bližnjih pojmov/terminov. Terminografsko ustrežnejša je členitev razlag/definicij na *jezikovne* (lingvistične), *ontološke* in *terminološke*, kot jih navaja M. Cabre (1998, 104–107). Povzemam: Jezikovna razlaga pojasnjuje jezikovni znak, ontološka izhaja z vidika objekta v realnem svetu, terminološka pa z vidika pojma kot sestavine tematskega polja. *Jezikovne razlage* navadno ne vključujejo vseh, za pojem značilnih lastnosti, pač pa navadno le najpomembnejše razločevalne značilnosti, po katerih se razlagani pojem razlikuje od drugih. *Ontološka razlaga* vključuje različne aspekte, značilne za pojem, ki niso nujno tudi bistvene klasifikacijske značilnosti in se po tej lastnosti približuje enciklopedični razlagi. *Terminološke razlage* so po besedah M. Cabre (1998, 107) bolj opisne kot razločevalne; pojem pojasnjujejo z vidika pripadnosti določenemu tematskemu polju ne pa z vidika jezikovnega sistema. Dodaja še, da so tipološke razlike bolj jasne v teoriji, kot v praksi, kjer so termini lahko pojasnjeni tudi z razlagami, v katerih se mešajo značilnosti jezikovne in terminološke razlage. Nazadnje pojasnimo še izraza *intenzijska* in *ekstenzijska* razlaga. *Intenzijska razlaga* vključuje vse bistvene značilnosti razlaganega pojma/termina, *ekstenzijska* pa navaja specifične objekte, ki jih pojem obsega. V terminološkem slovarju navajamo intenzijske in intenzijsko-ekstenzijske razlage, ne pa tudi ekstenzijskih. Npr.:

¹⁸ Gre za teoretični vidik, ki pa se lahko v praksi kaže na različne načine. Tako M. Žagar v svojem prispevku ugotavlja, da je marsikateri termin lahko v splošnem slovarju opredeljen natančneje kot v terminološkem slovarju (Žagar 2005, v tisku).

méstna držáva -e -e ž polit. geogr. *državna enota, ki obsega le mestno ozemlje z bližnjim zaledjem, npr. Singapur, Monako* **S: mésto držáva**

pripráva vôle -e -- ž var. okolja *postopki, s katerimi se vodi zagotavljanje lastnosti, potrebne za določeno rabo, npr. za pitje, tehnološke namene, hlajenje* **S: kondicioniranje vôle**

Zgleda sta povzeta po Geografskem terminološkem slovarju.

Dopolnilne sestavine slovarskega sestavka

Ker obstajajo med termini različna razmerja, tj. razmerje *sopomenskosti*, logična hierarhična razmerja *nadpomenskosti*, *podpomenskosti*, *raznopomenskosti* in ontološka razmerja *partitivnosti* (razmerje med celoto in njenimi deli) oziroma *medjezikovna razmerja*, navajamo v slovarskem sestavku tudi razmerne izraze. Za oznako **S:** navajamo neprednostne sopomenke, ki smo jih v slovarju navedli s kazalkami, za oznako **GL.:** navajamo podpomenke, oznaka **PRIM.:** opozarja uporabnika na raznopomenke, pod **GL. še:** pa v omejenem obsegu navajamo najpomembnejše, pomensko bližnje partitivne člene. Na koncu slovarskega sestavka so za krajšavami za jezike – v BTS so to angleščina, nemščina in v stroki sistemsko rabljena latinščina – navedeni tujejezični ustrezniki z morebitnimi sopomenkami. S takim prikazom nismo mogli zajeti vseh povezav, ki obstajajo med pojmi znotraj pojmovnega sistema, pač pa le del naštetih razmerij med termini posameznega ožjega, jasno definiranega tematskega polja. Nismo pa upoštevali drugih razmerij, npr. vzrok : posledica, dejavnost : rezultat, ontoloških razmerij, vezanih na stičnost v prostoru, času ipd. Zaradi kompleksnosti je mogoče tovrstna razmerja ustrezneje predstaviti v elektronsko zasnovani bazi znanj.

Makrostruktura slovarja

Temeljni del slovarske makrostrukture sestavlja celota vseh slovarskih sestavkov, polnih in kazalčnih, ki so tudi v terminološkem slovarju najpogosteje urejeni po abecedi iztočnic, redkeje si sledijo tematsko, torej glede na uvrščenost v pojmovni sistem; tako so urejeni sistemski slovarji. Ker je mogoče termine sistemsko razvrščati na več načinov, je obvezna sestavina teh slovarjev abecedno urejeni seznam iztočnic z opozorilom na mesto, kjer lahko najdemo iskani termin.

Dodatne sestavine

Med sistemske makrostrukturne sestavine spada tudi različno grafično gradivo, tj. risbe, skice, sheme, preglednice, slike, fotografije, ki lahko dopolnjujejo slovarske sestavke in olajšujejo razumevanje razlag. Ker je izhodišče za iskanje tujejezičnih ustreznikov v slovarskem besedilu slovenščina, so obvezni še obrnjeni sezname ustreznikov za vse jezike s slovenskim ustreznikom na drugem mestu. V BTS bo med dodatki tudi pregled rastlinskega sistema s seznamom rastlin. Ker v slovarskih sestavkih ne bo informativnega razdelka, ki bi uporabnika opozarjal na vse, v slovar vključene termine z isto jedrno sestavino, ki so lahko abecedno uvrščeni

na različna mesta, bo v dodatku navedeno tudi kazalo upoštevanih terminov.

Terminološki slovarji navajajo še informativne dodatke. Razen seznama sodelujočih strokovnjakov po področjih, za katera so bili odgovorni, spadajo med te dodatke še uvodna beseda, navodilo za uporabo slovarja, seznam krajšav in oznak, pa tudi seznam uporabljene strokovne literature.

Računalniška podpora

Seveda si izdelave terminološkega razlagalnega slovarja ni mogoče zamisliti brez računalniške podpore, zato smo v Sekciji v sodelovanju z zunanjim sodelavcem Tomažem Seliškarjem razvili uporabniško programsko orodje SlovarRed 2.1, ki nam delo močno olajšuje (Košmrlj in Seliškar 2004). S tem programom smo doslej izdelali Geografski terminološki slovar, Gemološki slovar, pred izidom sta še Geološki terminološki slovar in prvi zvezek Tehniškega slovarja, drugi pa so še v pripravi.

Viri in literatura

- Geografski terminološki slovar*, 2005, ur.: Drago Kladnik, Franc Lovrenčak, Milan Orožen Adamič; leksikogr. in jezik. redakcija Marjeta Humar in Borislava Košmrlj -Levačič, Ljubljana, Založba ZRC SAZU, ZRC SAZU.
- Terminografsko obdelano besedilo za nastajajoči *Botanični terminološki slovar*. Batič, Franc, Tone Wraber in Boris Turk, 2003, *Pregled rastlinskega sistema s seznamom rastlin in navodili za pripravo študentskega herbarija*, Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo.
- Handerson's Dictionary of Biological Terms*, 2000, ur. Eleanor Lawrence, London, Pearson Education Limited.
- Kranjčič, Božo, 2001, *Botanika: razvojna in funkcionalna morfologija*, Maribor, Fakulteta za kmetijstvo.
- Mali leksikon botanike*, 1998, Tomaž Petauer, Vlado Ravnik, France Šuštar, Ljubljana, Tehniška založba Slovenije.
- Šugar, Ivan, 1990, *Latinsko-hrvatski i hrvatsko-latinski botanički leksikon*, Terminološki riječnici Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Zagreb, Razred za filologiju, JAZU.
- Bowker, Lynne, 1996, Learning from Cognitive Science: Developing a New Approach to Classification in Terminology, *Euralex '96 Proceedings*, 781–787, Göteborg, Göteborg University.
- Cabré Casteleví, M. Teresa, 2003, Theories of terminology: Their description, prescription and explanation, *Terminology* 9/2, 163–199, John Benjamins Publishing Co.
- Cigale, M., 1880, *Znanstvena terminologija s posebnim ozirom na srednja učilišča*, Ljubljana, Matica Slovenska.
- Codamines, Anne, 1995, Terminology: New needs, new perspectives, *Terminology* 2/2, 219–238, John Benjamins Publishing Co.

- Felber, Helmut 1984, *Terminology manual*, Unesco, Infoterm, Paris.
- Handbook of Terminology Management*, 1997, 1, ur. Sue Ellen Wright in Gerhard Budin, Amsterdam, John Benjamins Publishing Co.
- Košmrlj – Levačič, Borislava, 2001, Prikaz pojmovnega sistema v terminološkem slovarju, *Filologija*, knj. 36–37, 291–301, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za filološke znanosti, Zagreb.
- Košmrlj – Levačič, Borislava, 2002, O razvrščanju iztočnic v terminološkem slovarju, *Jezikoslovni zapiski*, 9, 29–47, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana.
- Košmrlj – Levačič, Borislava in Tomaž Seliškar, 2004, Uporabniški računalniški program SlovarRed 2.0, *Terminologija v času globalizacije*, ur. Marjeta Humar, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana, Založba ZRC SAZU.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, I–V, 1970, 1975, 1981, 1985, 1991, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana, Državna založba Slovenije.
- Slovenski pravopis*, 2001, ur. Jože Toporišič idr., Ljubljana, Založba ZRC.
- Stramljič Breznik, Irena, 2004, *Besednodružinski slovar slovenskega jezika, Poskusni zvezek za iztočnice na B*, Zora, Priročniki 1, Maribor, Slavistično društvo Maribor.
- Toporišič, Jože, 1992, *Enciklopedija slovenskega jezika*, Ljubljana, Cankarjeva založba.
- – 2003, Prezete oblikoslovne prvine slovenskega jezika, *Oblikoslovne razprave*, 10–108, Ljubljana, Založba ZRC.
- Vidovič Muha, Ada, 2000, *Slovensko leksikalno pomenoslovje, Govorica slovarja*, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana.
- – 2005, Medleksemski pomenski razmerji – sopomenskost in protipomenskost, *Knjižno in narečno besedoslovje slovenskega jezika*, ur. Marko Jesenšek, 206–221, Zora 32, Maribor, Slavistično društvo Maribor.
- Žagar, Mojca, 2005, Determinologizacija v terminoloških in splošnih slovarjih, (Prispevek je bil predstavljen na mednarodnem znanstvenem simpoziju *Razvoj slovenskega strokovnega jezika*, Obdobja 24 v Ljubljani. Zbornik je v pripravi.)

On the Terminological Dictionary and its preparation from the terminographical level point of view

Summary

The paper discusses the terminological level, where the basic units of the language level, i.e. the term and its meaning, are shown as the headword and the terminological explanation, which are the essential elements of a dictionary article. Its structure is shown within the microstructure. The headword part of the dictionary article states the basic, terminologically relevant language data (the professionally and

linguistically appropriate form of a term, its written, accent form, the type of the word, and any duplicates, pronunciation data, and similar). The explanatory part of the dictionary article is introduced by a professional marker, classifying the term in a specific field, the subfield. The terminological explanation must clarify the term concisely but sufficiently in detail, so that it may be distinguished from the terms close in meaning. In the additional part of the dictionary article, related expressions are stated, i.e. synonyms, hyponyms, meronyms and foreign-language equivalents.

The macrostructure of the dictionary includes, in addition to the basic dictionary article, i.e. all the dictionary articles in alphabetic order, the graphical material (pictures, drawings, schemes), lists of foreign-language equivalents for all languages with Slovenian in the second place, and also the introductory word, instruction for use, the list of reference literature, and other items.

Additionally, the paper also mentions some problems the authors met with, such as: the selection of synonym terms, the determination of the dictionary form of the term (the headword), the determination of the priority term, the selection of meaning elements in the explanation, and similar.

Borislava Košmrlj - Levačič, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU,
Novi trg 2, 1000 Ljubljana
E-pošta: MajaK@zrc-sazu.si